

Ministerie van Landbouw, Visserij,
Voedselzekerheid en Natuur

VERSLAG WERKCONFERENTIE

Samenwerken aan een weerbare landbouw en natuur

Vrijdag 22 november 2024, Ontmoetingsgebouw Achmea Campus, Apeldoorn

Inleiding

Hoe kunnen we gezamenlijk bouwen aan een klimaatbestendige toekomst? Deze vraag stond centraal tijdens de werkconferentie 'Samenwerken aan een weerbare landbouw en natuur' op vrijdag 22 november. Ruim 80 deelnemers uit de financiële sector, de overheid, natuursector, landbouworganisaties en kennisinstellingen kwamen bij Achmea in Apeldoorn bijeen om strategieën én concrete instrumenten te bespreken voor toekomstbestendige en klimaatadaptieve landbouw en natuur in Nederland.

Het ministerie van LNV organiseerde de werkconferentie als onderdeel van haar [Actieprogramma klimaatadaptatie landbouw](#) (2020) van het [LIFE-IP programma Klimaatadaptatie](#) en in samenwerking met de PvDF [Werkgroep Klimaatadaptatie](#) die in haar rapport '[Klimaatadaptatie in een stroomversnelling](#)' (2023) eerder schreef over landbouw (p39 en p64).

Voor alle presentaties, zie [dit nieuwsbericht](#).

Disclaimer

Dit verslag is samengesteld op basis van inbreng van de deelnemers en verslagleggers per deelsessie. Hoewel NextGreen en de PvDF Werkgroep Klimaatadaptatie het verslag op hoofdlijnen getoetst hebben bij de organisatoren ministerie van LNV en de PvDF Werkgroep Klimaatadaptatie, is het niet aan alle deelnemers voorgelegd ter controle van de juistheid van weergegeven.

Dit verslag en de actierichtingen dienen als basis voor verdere samenwerking. Wil je daarbij betrokken zijn of meer weten, mail dan naar info@nextgreen.nl.

Medegefinancierd door
de Europese Unie

Welkom en introductie

Met: Gerdie Schreuders, dagvoorzitter; Gerbert van der Wal, MT-lid en Plv directeur Europees, Internationaal en Agro-economisch beleid, Ministerie van LNV; en Jaap Breugem, Senior Manager Agro, Achmea.

Bij de opening benadrukte Gerbert de leidende rol van Nederland in de 'weerbare landbouw en natuur' transitie. Via ons internationale netwerk kunnen we kennis brengen en trots zijn, maar ook kennis naar binnen halen. Voor Achmea is het motto 'Duurzaam samen leven'. Voor Jaap is de werkconferentie een mooie basis voor samenwerking waarin ieder haar verantwoordelijkheid neemt om samen tot resultaat te komen. Beide sprekers onderstreepten de noodzaak van publiek-private samenwerking voor klimaatadaptatie en riepen de aanwezigen op om samen aan de slag te gaan.

Key note – Klimaatadaptatie strategieën voor een natuurlijk en toekomstbestendig Nederland

Door: Daan Verstand, Onderzoeker klimaatadaptatie in landelijk gebied, WUR.

Daan Verstand lichtte de toenemende risico's toe voor de Nederlandse landbouw en natuur door droogte, hitte, vernatting en verzilting. Deze treden steeds vaker op door klimaatverandering. Aan de hand van de KNMI-klimaatscenario's (2014 en 2023) en een risicomodel voor een fictief akkerbouwbedrijf toonde hij hoe de landbouw onder druk komt te staan door stijgende temperaturen en veranderende windpatronen. De noodzaak voor klimaatadaptatie werd duidelijk. Drie benaderingen en bijbehorende horizonnen zijn daarbij nodig voor klimaatadaptatie: 1. Optimaliseren (0-10 jaar), 2. Meebewegen (10-50 jaar) en 3. Transformeren (50-100 jaar). Hij waarschuwde dat optimaliseren onvoldoende zal zijn voor de toekomstige uitdagingen. De WUR werkt aan het opstellen van scenario's voor [klimaatrobuuste toekomstbeelden](#) voor de landbouw met de nadruk op de transformatie-strategie. [NL2120](#) is een visie voor deze lange termijn. Nature-based Solutions (NbS) zijn een belangrijke oplossingsrichting, er zijn [tien NbS-categorieën](#) onderscheiden door de WUR. Daan riep de deelnemers van de werkconferentie op *de lange termijn in het oog te houden*, ook bij het formuleren van kortetermijnmaatregelen.

Perspectieengesprek – Samenwerken aan een weerbare landbouw en natuur

Met: Jaap Breugem, Senior Manager Agro, Achmea; Merel Hendriks, Sustainability Officer, NWB Bank; Edwin Michiels, Portefeuillehouder Natuur, Klimaat & Energie, LTO en Inge Lardinois, MT-lid directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit, Ministerie van LNV.

In het perspectieengesprek stond de samenwerking tussen sectoren centraal voor klimaatadaptatie in de landbouw. Inge benadrukte dat Nederland moet leren water vast te houden in plaats van af te voeren, en dat dit een opgave is voor alle partijen. Edwin bevestigde dat de landbouwsector niet als enige partij verantwoordelijk is voor de klimaatproblemen, en dat het van belang is om samen naar oplossingen te zoeken. Merel benoemde dat het belangrijk is om rond oplossingen onderscheid te maken tussen financierings- en herverdelingsvraagstukken. Jaap en Edwin gaven aan dat duidelijkheid richting de toekomst voor boeren erg belangrijk is, ook om lange-termijn verdienmodellen te ontwikkelen. Zoals bijvoorbeeld in de uitdaging van de vezelteelt, waarbij boeren vlas produceren voor *bio-based* bouwen, maar geen afzetmarkt kunnen vinden. In een pilot rond de vezelteelt zouden boeren bijvoorbeeld met *carbon credits* hun verdienmodel kunnen versterken. Andere prikkels om te versterken zijn het meer toekomstgericht maken van de GLB-subsidies en het verder ontwikkelen van de brede weersverzekering. Om als overheden en financiële instellingen samen verder te komen is een gezamenlijke taal, uitgangspunten en meetmethoden van belang. Het panel was het erover eens dat klimaatadaptatie een gezamenlijke verantwoordelijkheid is en dat samenwerking met alle partijen, inclusief retailers en consumenten, essentieel is. Inge sloot af met de oproep om *nu in actie te komen*, omdat wachten de oplossing alleen maar moeilijker maakt. Er liggen kansen in het stapelen van prikkels om met elkaar de goede kant op te bewegen.

Parallele deelsessies

1. Weerbare open teelten bij droogte en vernatting | Bekijk de [presentatie](#)

Betrokken bij voorbereiding: Ministerie van LNV en Rabobank

Vanwege klimaatverandering is het van belang om in Nederland te leren omgaan met frequentere droogte en vernatting in de open teelten. Deze ontwikkelingen vormen een risico voor de bedrijfscontinuïteit en zijn daarom relevant voor zowel overheid (nationale economie en voedselzekerheid) als de financiële sector (cashflows voor aflossing financiering, waarde van assets, gezonde verzekeringsproducten).

Introductie – Toekomstbeeld Rabobank land- en tuinbouw – door Ramon van der Tol, Rabobank.

Rabobank ziet in haar [visie op de agrofoodsector](#) vier scenario's voor een duurzame toekomst voor de land- en tuinbouw met minder milieugebruiksruimte, waarbij [true value](#) bedrijfsmodellen de voorkeur hebben: hoogproductief, natuurinclusief en multifunctioneel. Dit vraagt een systeemverandering met eerlijke prijzen en beloning voor groen-blauwe diensten, regionale productie, en aandacht voor brede welvaart en circulariteit. CSRD wordt een belangrijk middel om daar zicht en grip op te krijgen.

Introductie – Handelingsperspectief voor telers – door Kees van Drunen, ministerie van LNV.

Aan de hand van een matrix-schema besprak Kees de maatregelen die telers kunnen nemen op korte (optimaliseren) en middellange termijn (meebewegen) op het gebied van gewas, bodem, watergeven, waterbeheer, teeltsystemen en inpassing in het landschap.

Dialoog – Waar willen we naartoe?

Het toekomstbeeld is er een met een landschap waar meer ruimte is voor water, biodiversiteit en teeltvariatie. Menselijke arbeid wordt grotendeels vervangen door robotica en er wordt heel efficiënt met water omgegaan met behulp van meetsensoren en beslismodellen. Voor dit toekomstbeeld is gedragsverandering van bedrijven én consumenten nodig en het vraagt ondernemerschap dat gericht is op innovatie en samenwerking.

Dialoog – Hoe komen we daar?

- **Investeren in innovatie** gericht op lange termijn oplossingen voor droogte en vernatting;
- **Gezond bouwplan en bodembeheer** - rol overheid met bevorderen of afdwingen maatregelen in doelsturing (bijvoorbeeld door brede weersverzekering) en rol verzekeraars;
- **Meer gebruik en uitwisseling data** - besproken zijn KPI-K project WUR, Open Bodemindex en lokaal geregistreerde weergegevens naast KNMI-data (voor brede weersverzekering);
- **Onafhankelijke landbouwvoorlichting** - geïnspireerd door vroegere door overheid gefinancierde advisering;
- **Bouwen aan vertrouwen** in een gezamenlijke visie van overheid en sector, met duidelijke toekomstperspectieven voor boeren en tuinders;
- **Praten met in plaats van over boeren en tuinders** – eigenlijk moeten overal waarin over dit soort toekomstperspectieven gepraat wordt ondernemers aan het gesprek meedoen.

2. Weerbare veehouderij bij klimaatverandering | Bekijk de [presentatie](#)

Betrokken bij voorbereiding: Ministerie van LNV en Achmea Agro

De deelsessie richtte zich op het weerbaar maken van de veehouderij tegen de effecten van klimaatverandering, met aandacht voor drie hoofdthema's: hittestress, stalbranden en natuurrampen. De Raad voor Dierenaangelegenheden schreef eerder een [zienswijze](#) over klimaatproblematiek in de veehouderij. Klimaatverandering leidt tot een stijging in de frequentie en intensiteit van hittestress, stalbranden en natuurrampen, met grote gevolgen voor de veehouderij. Hittestress veroorzaakt directe gezondheids- en welzijnsproblemen bij dieren, zoals verminderde productie, vruchtbaarheidsproblemen en in het uiterste geval sterfte. Dit leidt ook tot maatschappelijke en economische zorgen. Stalbranden worden versterkt door weersomstandigheden zoals hitte en bliksem, in combinatie met technische problemen en onderhoudsgebreken. De economische en emotionele impact van stalbranden is enorm. Natuurrampen, zoals overstromingen en natuurbranden komen vaker voor, waarbij veehouders worden geconfronteerd met evacuatie-uitdagingen, inclusief schade aan infrastructuur en logistieke uitdagingen rondom de (tijdelijke) opvang van dieren.

Dialogo – Handelingsperspectief

Hittestress

- **Aanpassingen in stalmanagement** – Verbetering van ventilatie, koelsystemen en stalontwerp;
- **Genetica en voeding** – Selectie van hittebestendige rassen en aangepaste voerschema's;
- **Praktische hulpmiddelen** – Hittestress-checklists en hitteprotocollen voor veehouders;
- **Samenwerking** – Ook banken en verzekeraars stimuleren investeringen in preventieve maatregelen.

Stalbranden

- **Preventieve maatregelen** – Regelmatige keuring van elektrische installaties en kleinere brandcompartimenten in stallen;
- **Innovaties** – Gebruik van brandveilige materialen;
- **Bewustwording** – Trainingen en campagnes voor veehouders over brandveiligheid;
- **Samenwerking met verzekeraars** – Handelingsperspectief ontwikkelen.

Natuurrampen

- **Evacuatieplanning** – Opstellen van rampenplannen en het in kaart brengen van transport en opvangcapaciteit;
- **Infrastructuur** – Veilige locaties voor dierenopvang en noodvoeding/verzorging van de dieren;
- **Crisisteam** – Regionale samenwerking tussen overheden en veehouders.

3. Weerbare open teelten bij verzilting | Bekijk de [presentatie](#)

Betrokken bij voorbereiding: Ministerie van LNV, Rabobank, Wageningen Plant Research, SALTA en Gemeente Schouwen-Duiveland

Aan de hand van presentaties van [Living Lab Schouwen-Duiveland](#), [SALTA](#) en [WUR](#), is de problematiek van verzilting en de huidige en toekomstige oplossingsrichtingen hiervoor uiteengezet. Er wordt urgentie gevoeld omdat opbrengst uit teelten op verzilte gronden hard teruglopen. We hanteren hierbij nog de normen uit de jaren '50. Verzekeraars en banken zitten op het vinkentouw en wachten af welke vragen op hen afkomen. De vragen rond verzilting zitten meer richting het risicodragend kapitaal. Omdat de kennis over de ernst van deze opbrengstverliezen versnipperd is, is het lastig om nauwkeurig te kunnen zijn als het gaat om de hoogte en duur van de opbrengstdervingen. Daardoor is het ook lastig om de passende oplossingen met daarbij de geraamde kosten en baten duidelijk in beeld te brengen.

Dialogo – Waar willen we naartoe?

- **Handelingsperspectief boeren** – Meer handelingsperspectief voor boeren passend in een sluitend verdienmodel;
- **Verdienmodel** – Beleggers, verzekeraars en banken willen graag dat investeringen lonend zijn. Ze kunnen bijvoorbeeld overwegen om leningen te verstrekken met een lagere rente, en financiële arrangementen opschalen;
- **Kennisagenda** – Om versnippering van kennis tegen te gaan is het belangrijk om te investeren (geld, tijd energie) in een kennisagenda verzilting en deze kennisagenda te linken aan het actieprogramma verzilting;
- **Technologie** – Te ontwikkelen: (nieuwe) systemen die dreiging van verzilting tegengaan, werkbare keuzes (handelingsperspectief), integratie met thema's droogte en wateroverlast.

4. Data voor een weerbare landbouw en natuur | Bekijk de [presentatie](#)

Betrokken bij voorbereiding: Ministerie LNVN, ASR Dutch Farmland Fund, Stichting Open Bodemindex en RVO

Focus van de sessie data is hoe we komen tot een specifieke set van uniforme data die door stakeholders gebruikt kan worden voor besluitvorming en monitoring van beleid, en concrete maatregelen voor klimaat-robuste landbouw en natuur. Data en monitoring dienen hierbij niet als doel, maar om richting te geven aan beleid voor financiële instellingen, overheden en andere stakeholders, en een richtinggevend kader te bieden voor een weerbaar handelingsperspectief voor boeren en landeigenaren.

Introductie door Django Conradi, ASR Dutch Farmland Fund

Het ASR Dutch Farmland Fund stimuleert via de pacht van gronden met [klimaat-slim boeren](#) zowel biodiversiteit en klimaatadaptatie, als het verminderen milieu-impact en ook duurzame investeringsbeslissingen op percelen. Voor data wordt samengewerkt met Open Bodem Index, RVO, JoinData, Boer&Bunder en Kringloopwijzer. Er geldt een beloningsregeling van resp. 10% (eerste 3 jaar) en 5% korting op de pacht prijs voor boeren die meedoen.

Introductie door Jan Arie Koorevaar, Stichting Open Bodemindex

De [Open Bodem Index](#) (OBI) is gebaseerd op de Bodemindicatoren voor Landbouwgronden in Nederland 2.0 (BNL) en ontwikkeld in het kader van de publiek-private samenwerking Beter Bodem Beheer met de WUR en het NMI. OBI geeft met een rekenmethodiek en openbare databronnen en grondmonsters scores voor chemie & nutriënten, bodemstructuur, biologie, milieu en management en wil de standaard zijn voor bodembeheer op perceel niveau.

Introductie – door Christiaan de Boon, RVO

RVO schetst het omvangrijke gebied van data (incl. remote sensing) die zij beheren als wettelijke taak voor beleidsontwikkeling en handhaving, waaronder de nieuwe [eco-regeling](#) vanuit het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB). Doelsturing wordt steeds belangrijker. Hierbij is er een spanningsveld tussen wensen voor openbaarmaking en data-uitwisseling en privacy.

Dialogo

Qua databehoefte geven deelnemers onder andere aan:

- Doelsturing en een beperkte kernset (KPI's);
- Eenmalig inwinnen en meervoudig gebruik van data;
- Bestaande monitoringsystemen op elkaar afstemmen;
- Verschillende aggregatieniveaus van perceel tot gebiedsgericht;
- Meer gebruik van feitelijke data (monsters & remote sensing) in plaats van modellen;
- Opzetten met en voor stakeholders.

Als randvoorwaarden worden o.a. genoemd: eenduidige definities, dataminimalisatie, datakwaliteit en -integriteit, transparantie en heldere voorwaarden voor datagebruik en eindigheid daarvan, afspraken over data eigenaarschap, en automatisering.

5. De rol van grondbezitters in klimaatadaptief land- en waterbeheer | Presentatie

Betrokken bij voorbereiding: Ministerie van LNVN, a.s.r., Triodos, Rijksvastgoedbedrijf, Staatsbosbeheer

Grondbezitters spelen een cruciale rol in het bevorderen van ecologisch verantwoord en klimaatadaptief land- en waterbeheer. Door grond aan te kopen met kapitaal van investeerders, donateurs en leden van coöperaties, kunnen zij voorwaarden stellen aan het gebruik ervan. Dit bevordert de beschikbaarheid van agrarische grond voor duurzame en natuurinclusieve initiatieven en stelt betrokkenen in staat om een klimaatadaptief gebruik van het land voor de langere termijn zeker te stellen. Na korte presentaties van LNVN, a.s.r. real estate, Staatsbosbeheer en Rijksvastgoedbedrijf en is besproken welke rol grondbezitters kunnen spelen om bij te dragen aan klimaatrobuust landgebruik.

Introductie – Henk Boxma, Ministerie van LNVN (Grondbeleid)

De basis van het huidige pachtbeleid bestaat uit langlopende overeenkomsten (erfpacht/ reguliere pacht) en kortlopende pacht (liberale pacht). Aan beide vormen kleven voor- en nadelen voor de pachter en verpachter. De belangen gaan onder andere over zekerheid voor de pachter versus flexibiliteit voor de verpachter om te kunnen (bij)sturen op duurzame doelen of te kunnen inspringen op ontwikkelingsmogelijkheden. Het ministerie van LNVN is op dit moment bezig nieuwe vormen van pachtcontracten te onderzoeken samen met de veldpartijen.

Introductie – Fadyan Pronk, ASR Dutch Farmland Fund

ASR biedt de pachters korting op de pachtsom als er voldaan wordt aan een aantal duurzame KPI's zoals de kwaliteit van de bodem gelijk houden of in betere conditie brengen, het verminderen van de uitstoot en het toepassen van duurzamere gewassen. De ASR-aanpak heet '[Klimaat-slim boeren](#)'.

Introductie – Ritsaart Bakhuizen, Staatsbosbeheer

De pachtcontracten van Staatsbosbeheer (SBB) zijn gericht op het creëren van een [hoge natuurwaarde](#). Daarom werkt SBB vooral met kortlopende of middellange contracten, om tussentijds te kunnen bijsturen in het natuurbeheer. Door de specifieke criteria zien ze dat het aantal inschrijvingen terugloopt.

Introductie – Michiel van Rijckevorsel, Rijksvastgoedbedrijf

Het doel van het Rijksvastgoedbedrijf is om de gronden beter in te zetten voor [maatschappelijke doelen](#). Aandachtspunt daarbij is dat de pachtinkomsten meerjarig ingepland zijn en op peil moeten blijven. Er kan voordeel op de pachtcontracten behaald worden door te voldoen aan certificaten. Agroforestry levert daarbij enige discussie op omdat permanente begroeiing zou kunnen leiden tot bestemming-verandering naar natuur. Bij de boer leeft angst daarvoor.

Dialogoog – Waar willen we naartoe?

- **Agrariër als natuurbeheerder** – De agrariër zien als beheerder van het buitengebied, met een goed verdienmodel, ook voor natuurbeheer, recreatie, energie en voedsel;
- **Termijnperspectief** – Op de lange en korte termijn zekerheid voor de boer, met het lange termijnperspectief altijd voor ogen;
- **Flexibel** – Met flexibiliteit om bij je gronden te komen voor ontwikkeling of om je natuurbeheer bij te sturen;
- **Betrouwbare pachtrelatie** – Vanuit twee kanten een betrouwbare partner zijn. Door ons te realiseren, en de investeerder te overtuigen dat duurzaam beheren van gronden op korte termijn wellicht minder dividend oplevert maar op de lange termijn meer oplevert;
- **Transitieperiode** – Met elkaar bespreken hoe je juist door die eerste periode heen komt. En het criterium om een maal in de vier jaar een rustgewas te telen moet ook verrekend worden in de pacht prijs;
- **Grond afwaarderen?** – Is grond afwaarderen een mogelijkheid? Veel haken en ogen, bijvoorbeeld zo kom je indirect aan het pensioen van de boeren;

Conclusie: Werk samen aan de afwaardering van grond (die veel te duur is)

- a. Zonering; goed voor natuur, geen speculatie;
- b. Minder dieren; geen prijsopdrijving door mest;
- c. Gevolg: agrariërs kunnen veel makkelijker verduurzamen.

6. Financieren van Nature-based Solutions (NbS) | Bekijk de [presentatie](#)

Betrokken bij voorbereiding: Ministerie van LNVN, a.s.r. Vastgoed, Erasmus Platform for Sustainable Value Creation, Sustainable Finance Lab, Triodos, Collectief Natuurinclusief

Nature-based Solutions (NbS) in de landbouw benutten natuurlijke processen voor klimaatadaptatie, zoals natuurlijke waterbuffers, biologische plaagbestrijding en bomen voor verkoeling. NbS biedt naast klimaatadaptatie ook ecosysteemdiensten waar de samenleving van profiteert, maar deze baten zijn doorgaans lastig te monetariseren. Verschillende publieke en private financieringsmodellen zijn besproken, zoals eco-regelingen, carbon- en biodiversiteitscredits, en blended finance; en hoe ze kunnen bijdragen aan de implementatie van NbS. NbS vereist innovatieve financiële modellen, waarbij risico's worden gedeeld en transitiekosten worden overbrugd. Samenwerking tussen overheden, bedrijven en financiers is essentieel om NbS op te schalen en rendabel te maken.

Introductie – Business models and investments for nature – door Martha Bailon, NextGreen.

Het recente rapport [Business models and investments for nature](#) belicht zes verschillende financiële instrumenten voor het publiek en/of privaat financieren van natuuroplossingen, zoals groene obligaties, blended finance en stacking finance. Biodiversiteit kan voor financieel rendement zorgen door de reductie van risico's zoals het voorkomen van schade.

Voorbeeld – Dick van den Oever van ASR Real Estate lichtte het [ASR Dutch Farmland Fund](#) toe en pleitte voor 'meebewegen met de natuur' en verduurzaming om zo eeuwigheidswaarde te creëren. Hij besprak initiatieven zoals klimaatslimme landbouwstrategieën, vernieuwde pachtmodellen en een 10-jarig contract met een papierfabriek voor vezelgewassen.

Voorbeeld – Pjotr Tjallema van Triodos Bank gaf naar aanleiding van hun recente [doelen voor biodiversiteit](#) voorbeelden uit het Verenigd Koninkrijk, zoals leningen voor herbebossing via het *Biodiversity Net Gain* systeem en de carbonmarkt (Woodland en Peatland Carbon Codes). Triodos Bank speelt daarnaast een adviserende rol in projecten zoals het Wyre National Flood Management Project, waarin boeren overstromingsmaatregelen toestaan op hun grond. In Nederland groeit de carbonmarkt, maar de vraag blijft achter bij het aanbod.

Dialogoog – Waar willen we naartoe en hoe komen we daar?

Aan de hand van de twee gepresenteerde voorbeelden zijn de deelnemers in twee groepen in dialoog gegaan over het schetsen van een vergezicht, hoe de financiering van NbS hieraan bij kan dragen en wat er nodig is om dit instrument verder op te schalen.

Conclusies en vervolg

Gebundelde resultaten

Met: Gerdie Schreuders en Bouke de Vries, Bestuursadviseur Publieke Zaken, Rabobank en clusterleider Bedrijven bij de PvDF Werkgroep Klimaatadaptatie.

In een rondgang langs de flip-overs van de deelsessies benoemde Bouke welke geformuleerde acties opvielen en het vervolg dat er aan deze acties gegeven kan worden. De acties rond samenwerken aan definities en data, het opzetten van een fonds en het organiseren van een gedeelde kennisagenda voor de verschillende klimaatthema's sprongen eruit.

Voor het vervolg zijn de volgende 5 actierichtingen geformuleerd:

1. **Eén nationale kennisagenda** – Rond droogte en vernatting; verzilting; en hittestress bij vee is behoefte om één nationale kennisagenda te ontwikkelen, afgestemd met EU en verbonden aan de NAS. Een eenduidig kennisloket kan hier een goed vervolg op zijn.
2. **Samenwerken aan data** – Een uniforme taal, definities en KPI's kwam in vrijwel alle deelsessies naar voren. In de sessie data is het in kaart brengen van de data-behoefte en meer data-uitwisseling als prioriteit benadrukt.
3. **Publiek-privaat investeringsfonds voor Nbs** – Het verkennen en ontwikkelen van een PP fonds voor natuuroplossingen, zowel in landelijk als in stedelijk gebied en daarbij samen werken aan 'shared value'. Onderdeel hiervan is het 'overzien' alle (financiële) instrumenten in een gebied/ voor een boer.
4. **Een netwerk voor klimaatadaptatie** – Het netwerk verder uitbouwen, en wanneer er al netwerken bestaan deze samen beter promoten.

Ontvangst van resultaten werkconferentie

Met: Gerdie Schreuders, Inge Lardinois en Gijs Kloek - Senior Manager Klimaatverandering, Achmea en voorzitter van de PvDF Werkgroep Klimaatadaptatie.

Inge en Gijs blikten positief terug op de werkconferentie en de opbrengsten. De deelsessies hadden duidelijk meerwaarde, ook door de goede voorbereiding, en het versterkte de samenwerking tussen overheid en financiële sector. Er zijn concrete richtingen geformuleerd om klimaatadaptatie samen verder vorm te geven.

Afsluitende oproep

Door: Daphne Nutma-van der Zee, Triodos Bank

Daphne Nutma-van der Zee sloot de bijeenkomst af met een persoonlijke oproep. Ze vertelde hoe zij, vanuit haar ervaring in de financiële sector en als melkveehouder, dagelijks streeft naar een duurzame toekomst. Daarbij stelde ze zichzelf de vraag wat ze later tegen haar kleinkind kan zeggen: "Heb ik echt geprobeerd iets te doen voor de leefbaarheid van de planeet?" Daphne gaf de deelnemers drie wensen mee: *lef* om anders te durven doen, *rebelsheid* om vastgeroeste patronen te doorbreken, en bovenal *plezier* in het samen creëren van verandering. Een krachtige afsluiting met de oproep om vandaag al het verschil te maken.

Contactinformatie

Voor informatie over de werkconferentie kun je contact opnemen met Hermen Groenendijk of Anne-Marie Bor via info@nextgreen.nl.